

Original Article

Comparative Analysis of the Protection of Client Confidentiality by Lawyers in Iranian and American Legal Systems

Paria Fattahi¹ , Mahdi Meyhami^{*2} , Mojtaba Dehghandar³ , Esmail Shamsavandi⁴

¹ PhD student in Private Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

² Assistant Professor, Department of Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Law, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

⁴ Assistant Professor, Department of Law, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

[10.22080/lps.2025.26968.1671](https://doi.org/10.22080/lps.2025.26968.1671)

Received:

September 23, 2024

Accepted:

March 27, 2025

Available online:

March 11, 2026

Keywords:

Confidential
Communication,
Information Disclosure,
Lawyer's Responsibility,
Client, American Legal
System, Lawyer

Abstract

The present study aims to investigate the protection of client confidentiality by lawyers within the legal systems of Iran and the United States, employing a descriptive-analytical method. The principle of justice in legal systems prohibits lawyers from disclosing client secrets to ensure fairness in legal proceedings, as human dignity is valued above any means of achieving success. In Iran's legal system, the preservation of individuals' secrets is supported by jurisprudential principles. In contrast, the American legal system, grounded in common law doctrine and legislative emphasis, prioritizes the non-disclosure of client secrets as a fundamental aspect of the judicial process. Although the U.S. system appears to have a more robust framework to prevent unauthorized disclosure of client information, making such breaches highly unlikely, the legislature also mandates that judicial authorities utilize their capacities to obtain evidence to substantiate claims. Consequently, the legal obligation for a lawyer to disclose client information is generally not permissible in the U.S. system. Conversely, in Iran, the legislature grants authorities the power, under various laws, to compel lawyers to provide client information when necessary. This study endeavors to analyze the structure of confidentiality between lawyers and clients from the perspectives of these two legal systems.

***Corresponding Author:** Mahdi Meyhami

Address: Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Email: Mmeyhamy@gmail.com

Extended Abstract

1. Introduction

The lawyer and the client work together to advance the proceedings in their favor by presenting valid documents and sound arguments. Before the court session begins, the client provides the lawyer with all relevant raw information so that the lawyer, using the art of advocacy, can organize and present it in a clear and acceptable manner for the court. To enhance the lawyer's understanding, the client strives to supply as much necessary information as possible. Sometimes, the client discloses information voluntarily or involuntarily that may not initially seem related to the case but becomes relevant out of necessity. However, the client has not consented to disclose this information, and even in confidentiality agreements, emphasis is placed on protecting such disclosures. Revealing this information could potentially expedite the court's handling of the matter, but the client's dissatisfaction with disclosure remains a primary concern, as it relates to preserving their reputation and character—an important consideration in this context. Consequently, the principle of justice in legal systems prohibits lawyers from revealing client secrets to ensure fairness in the legal process, as human dignity is valued above any means of achieving success. In Iran's legal system, the confidentiality of individuals is upheld with jurisprudential support. Therefore, the confidentiality between a lawyer and client is not merely a legal construct in Iran but is grounded in ethical principles supported by jurisprudence.

In this description, the legislator has made every effort to ensure that a lawyer's obligation to maintain client confidentiality is neither overlooked nor

violated under any circumstances. Although in some cases this issue receives insufficient attention and actions contrary to established customs and jurisprudence occur, the American legal system, guided by legal doctrine within the common law framework, treats the non-disclosure of client secrets as a fundamental priority in judicial proceedings. Compared to Iran, the enforcement and emphasis on preventing unauthorized disclosure of client information appear to be more effective and systematic in the United States, making it highly unlikely for a lawyer to reveal a client's confidential information. Additionally, the legislator has mandated that judicial authorities utilize their capacities and resources to gather evidence and prove claims, focusing efforts on collecting information and documents without pressuring lawyers to disclose confidential information. This environment fosters maximum trust between clients and lawyers, creating a conducive atmosphere for cooperation. Consequently, the legal system in the United States generally prohibits compelling lawyers to disclose client information. In contrast, Iran's legal system grants legislators the authority, under various laws, to require lawyers to provide client information when deemed necessary.

2. Method

The present study employed a descriptive-analytical method, utilizing library research.

3. Results

The findings of the present study indicate that the American legal system offers broader protection of client confidentiality compared to the Iranian legal system.

4. Conclusion

The results indicate that client confidentiality in Iran's legal system can be breached by a judge, as lawyers are often required to disclose information in most cases according to explicit legislative provisions. In contrast, under the American legal system, courts cannot compel lawyers to reveal unauthorized information, and judges do not possess such authority.

Funding

There is no funding support available.

Authors' Contributions

The authors mentioned in the specifications have each contributed to the scientific field in their own unique way.

Conflict of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

Acknowledgments

I would like to thank all Iranian law professors and PhD holders who have been my guides.

علمی پژوهشی

حفظ اسرار موکل از سوی وکیل با مطالعه تطبیق در نظام حقوقی ایران و آمریکا

پریا فتاحی^۱، مهدی میهمی^{۲*}، مجتبی دهقان دار^۳، اسماعیل شاهسوندی^۴

^۱ دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
^۲ استادیار گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
^۳ استادیار گروه حقوق، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.
^۴ استادیار گروه حقوق، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

[10.22080/lps.2025.26968.1671](https://doi.org/10.22080/lps.2025.26968.1671)

چکیده

مطالعه حاضر با هدف بررسی حفظ اسرار موکل از سوی وکیل با تطبیق در نظام حقوقی ایران و آمریکا با استفاده از روش توصیفی تحلیلی موضوع را مورد بحث قرار داده است. روح عدالت پروری در نظام‌های حقوقی موجب شده تا مانع از آن شود که وکلای دادگستری به جهت قطعی بخشیدن به پیروزی در فرایند دادرسی، موجبات افشای اسرار موکل را فراهم سازند. زیرا شأن و کرامت انسانی، اصولاً بالاتر از آن خواهد بود که از هر وسیله‌ای برای دستیابی به موفقیت استفاده نمود. در نظام حقوقی ایران، حفظ اسرار اشخاص را باید با پشتوانه‌ای فقهی در نظر گرفت و در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار با توجه به تاکید دگرترین حقوقی در نظام کامن‌لا و اعمال آن در قوانین، موضوع عدم افشای اسرار موکل، از جمله اولویت‌های مهم در فرایند دادرسی محسوب می‌گردد. هر چند که به نظر می‌رسد که کاربرد و تاکید بر عدم افشای غیرمجاز اسرار موکل، از یک فرایند نظامند به نسبت ایران برخوردار بوده و بسیار احتمال آن اندک خواهد بود که وکیل دادگستری نسبت به افشای اطلاعات موکل خویش اقدام نماید. قانونگذار نیز مقام قضایی را ملزم نموده که به جهت دستیابی به ادله اثبات دعوی، بر ظرفیت‌ها و توان خویش تاکید نماید و لذا احتمال الزام قانونی وکیل در افشای اطلاعات موکل، در آن نظام حقوقی، امکان پذیر نخواهد بود، در حالی که در نظام حقوقی ایران، قانونگذار در قوانین متعدد، در صورت نیاز، این اختیار را خواهد داشت تا نسبت به الزام وکیل به جهت در اختیار گذاشتن اطلاعات موکل اقدام نماید. با این وصف در مطالعه حاضر تلاش گردید تا ساختار محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل از منظر دو نظام حقوقی مورد بحث و مذاقه قرار گیرد

تاریخ دریافت:

۰۲ مهر ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۰۷ فروردین ۱۴۰۴

تاریخ انتشار:

۲۰ اسفند ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

اسرار موکل، تکلیف وکیل، ضرورت وکالت، انتقال اطلاعات، افشای غیرمجاز

* نویسنده مسئول: مهدی میهمی

آدرس: دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

ایمیل: Mmeyhamy@gmail.com

۱ مقدمه

حفظ اسرار تاکیداتی صورت پذیرفته است. به عنوان مثال در بند ه از ماده ۲۹۴ قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۱۰ به صراحت اشخاصی که به هر دلیل ممکن، موجبات افشای غیرمجاز اسرار در حوزه اختراعات را که به نحوی به آن دسترسی داشته‌اند را فراهم سازند را مجرم دانسته و مجازات‌هایی برای آنان در نظر گرفته شده است.^۱ همچنین در اساسنامه شرکت ملی نفت که در سال ۱۳۳۱ به تصویب رسید، قانونگذار در بند ۹ از ماده ۴ به صراحت به موضوع اسرار و اطلاعات محرمانه اشاره نموده و بر آن تاکید ورزیده است.^۲ در ماده ۸۱ آئین نامه لایحه قانون استقلال کانون وکلای^۳ و ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۵۱ به موضوع عدم افشای اسرار^۴ و همچنین ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، اشاره داشته^۵ نیز به حفظ اسرار به صورت صریح اشاره شده است (میرشکاری، ۱۴۰۰: ۲۶۹)

در نظام حقوقی آمریکا نیز موضوع، عدم افشای اطلاعات محرمانه موکل از سوی وکیل، مورد توجه قانونگذار قرار دارد. موضوع عدم افشای اطلاعات محرمانه موکل، در نظام حقوقی آمریکا مبتنی بر فرایندی است که تشکیل دهنده رفتار وکیل و موکل می‌باشد. فرایند فوق به دکترین (نتیجه کار وکالت^۶) مشهور است، بر این اساس، آنچه محور قرار گرفته، عدم افشای اطلاعات موکل از سوی وکیل است و این امر حتی حوزه ابزار دفاعی وکیل را نیز شامل می‌گردد. بنابراین وکیل نمی‌تواند با استناد به

مراجعه به وکیل و استفاده از تجربه و علم او، همواره یکی از مناسب‌ترین راههای موفقیت در فرایند دادرسی است، با این وصف وکیل نیز با توجه به اطلاعات دریافتی از موکل، مناسب‌ترین روش‌های دفاعی را اتخاذ می‌نماید (آربزی، ۱۳۹۸: ۱۵). بنابراین موفقیت وکیل در گرو کیفیت و کمیت اطلاعاتی است که از سوی موکل در اختیار او گذاشته می‌شود. اما سوالی که می‌تواند به ذهن متبادر گردد این است که آیا وکیل مجاز به دخیل نمودن همه اطلاعات موکل در فرایند دادرسی است؟ وکیل تا چه میزان اختیار برای افشای اطلاعات موکل خواهد داشت؟ آنچه که واضح است، حضور موکل در نزد وکیل با دو مقصود خواهد بود، یا برای دریافت مشاوره و یا عقد قرارداد وکالت (بخت‌جو و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۹۱). در هر دو حالت میزانی از اطلاعات از سوی موکل در اختیار وکیل قرار می‌گیرد و او باید با توجه به آنچه منافع و مصلحت موکل ایجاب می‌نماید از آن در فرایند دادرسی استفاده نماید (حجازی، ۱۳۹۲: ۳۴). تمایز مطالعه حاضر با مطالعات محققان قبلی را باید در پرداختن صریح به موضوع حفظ اسرار موکل در نزد وکیل باید دانست، زیرا در پیشینه مطالعاتی صرفاً با مطالعاتی در حوزه اخلاق حرفه‌ای، تعهدات اصلی وکیل و میثاق حرفه‌ای وکلا مواجه می‌شویم که از ورود خاص به موضوع حاضر پرهیز گردیده است. در قوانین نیز به موضوع

موکل مطلع شده و آن را افشاء نماید اعم از این‌که اسرار مزبور مربوط به امر وکالت یا شرافت و حیثیت و اعتبار موکل باشد.^۴ ماده ۳۰ (وکیل باید اسراری را که به واسطه وکالت از طرف موکل مطلع شده و همچنین اسرار مربوطه به حیثیات و شرافت و اعتبارات موکل را حفظ نماید).^۵ ماده (۶۴۸) قانون مجازات اسلامی مقرر می‌دارد: «اطلبا و جراحان و ماماها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند، هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند، به سه ماه و یک روز تا یک سال و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی، محکوم می‌شود.»

⁶ - Attorney work product

۱ - بند ه - هر کس نظر به مقام فنی یا به مقام امانت‌داری خود از اسرار راجعه به اختراع یا طرز اجرای اختراعی مطلع شده و آن را افشاء و یا به طریق دیگری سوء استفاده نماید به حبس تأدیبی از یک سال تا سه سال محکوم خواهد شد.
۲ - نهم - تحصیل پروانه‌های اختراع (از طریق خریداری یا هر طریق قانونی دیگر) که به موجب پروانه‌های مزبور انحصاری یا غیرانحصاری یا محدود به شرکت داده می‌شود به‌دست آوردن اسرار و اطلاعات محرمانه (از طریق خریداری یا طریق قانونی دیگر) درباره اختراعات و طرحها و طریقه‌های صنعتی که مورد استفاده قرار گیرد.
۳ - ماده ۸۱ آیین‌نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری: ۲- در صورتی که به واسطه وکالت از اسرار

دادگستری در حفظ اطلاعات موکل باید به جنبه ضروری بودن حفظ اطلاعات دقت نماید یا اینکه به لحاظ یک تکلیف به آن بنگرد؟ و اینکه کدام یک از دو مولفه (ضرورت و تکلیف) با ساختار قانونی دو نظام حقوقی همسو می باشند؟

۲ پیشینه توجه به حفظ اسرار موکل و قانونگذاری پیرامون آن

به نظر می‌رسد یکی از روش‌های حمایت از موکل حفظ اسرار از سوی وکیل باشد، که البته این امر در نظریه مصلحت نیز مورد تاکید فراوان قرار گرفته است (شهیدی، ۱۳۹۶: ۴۵). فیلدا^۱ معتقد بود که جریان اطلاعات انتقال یافته از سوی موکل به وکیل را باید با نگاهی حمایتی از موکل مورد مذاقه قرار داد (Patterson, 1980: 909). در برخی مکاتب به مانند مکتب سودانگاری، اعتقاد بر این بود که اصولاً عملی را می‌توان صحیح دانست که نتایج آن برای شخص و جامعه، بر مبنای میزان سود و منفعتی باشد که ایجاد می‌نماید (فراکنا، ۱۳۹۳: ۵۳). خداوند نیز در آیات متعدد از جمله در آیه ۱۶ سوره توبه^۲، به موضوع حفظ و حریم اسرار اشاره داشته است (فیض الاسلام، ۱۳۶۵: ۳۳). موضوع حفظ اسرار و توجه به آن، حتی بوسیله قوانین تجارت الکترونیکی نیز مورد تاکید قرار گرفته است و

این امر که، تکمیل جریان دفاع، بدون افشای اطلاعات محرمانه موکل، امکان‌پذیر نخواهد بود، استراتژی دفاعی خود را تنظیم نماید. به همین منظور قانونگذار برخی از استثنائات را در افشای اطلاعات برای وکیل در نظر گرفته است، در قانون فدرال بوسیله قانونگذار در بخش ب و بند ۳ ماده ۲۶ آئین دادرسی فدرال نیز به صراحت مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است. اما نظام حقوقی آمریکا در رویه محاکم خود به عنصر دیگری نیز پیرامون عدم افشای اطلاعات موکل توجه دارد و آن اینکه در رویه محاکم، تمایزی بین واقعیات اثرگذار در پرونده دعوی و همچنین بینش و نگاه وکیل به اطلاعات در دسترس، تفاوت قائل گردیده‌اند. بر اساس دیدگاه فوق در نزد محاکم، آنچه که به عنوان واقعیات پرونده مطرح می‌گردد می‌تواند قابل گفتمان و تجزیه و تحلیل بوده و حتی براساس آن حکم نیز صادر گردد، اما آنچه به عنوان استنتاج وکیل دادگستری با توجه به واقعیات خارج از پرونده، وجود دارد، در شرایط بسیار محدود و سخت قابل افشا و بررسی خواهد بود (McCauley, 2021: 33). بنابراین با توجه به ضرورت حمایت وکیل از موکل در فرایند دادرسی، اهمیت اطلاعات موکل در نزد وکیل و میزان اذن او در افشای اطلاعات موصوف که در پاره‌ای از موارد قابلیت تغییر دادن جریان دادرسی به نفع موکل را خواهد داشت تا چه میزان می‌تواند در ارتباط با اخلاق حرفه ای قرار داشته و وکیل را مجاب نماید تا پیروزی در دادرسی را به هر بهایی کسب نماید. همین امر موجب شد تا از منظر حقوقی و اخلاقی به موضوع حفظ اسرار موکل توسط وکیل و استمرار صیانت از آن مورد توجه مطالعه حاضر قرار گیرد.

با این وصف هدف اصلی مقاله حاضر، مطالعه تطبیقی حفظ اسرار موکل از سوی وکیل (ضرورت یا تکلیف) با تطبیق در نظام حقوقی ایران می باشد در واقع باید به این نکته توجه نمود که اصولاً وکیل

۲- (...غیر از خدا و فرستاده او و مؤمنان محرم اسراری نگرفته اند....)

1- Fild

عنوان یکی از حقوق مسلم هر شهروند دانسته و تلاش‌های زیادی در راستای تقویت و تضمین آن به عنوان یکی از عناصر مهم دموکراسی در جامعه صورت می‌پذیرد (میرشکاری و فتاحی، ۱۴۰۰: ۲۴۳)

در نظام حقوقی آمریکا؛ قانونگذار تلاش نموده تا مرزی را بین دو واژه مهم که اصولاً در نظام حقوقی ایران به آن توجه نشده است ایجاد نماید. در این نظام حقوقی، بین محرمانگی اطلاعات و حریم خصوصی اشخاص تمایز وجود دارد. در چنین فضایی، برون‌داد حاصله بیانگر آن است که پس از انتقال اطلاعات از موکل به وکیل می‌توان شاهد سه دسته از اطلاعات بود. برخی از اطلاعات داده‌هایی هستند که مفاد آن بدون هیچ واسطه‌ای عیان می‌باشند، مانند اینکه او اصولاً به چه شغلی مشغول است، در کدام محله زندگی می‌کند و... اما بخشی دیگر از اطلاعات او از جمله حریم خصوصی محسوب می‌گردد و آن دسته اطلاعاتی است که میزان دسترسی اشخاص به آن با محدودیت‌هایی مواجه است، مانند اینکه درآمد ماهیانه او چقدر است؟ و یا هزینه‌های او چگونه تامین می‌شود... اما دسته سوم اطلاعاتی هستند که وارد کانال محرمانگی شده و داده‌های آن قالبی محرمانه دارد، که البته می‌تواند در حوزه شمول موضوع مطروحه در نزد وکیل نیز باشد و صرفاً وکیل از زوایا و ابعاد مختلف آن آگاهی می‌یابد و در برخی از مواقع حتی نزدیکترین اشخاص به موکل همچون همسر و فرزندان، از همه ماجرا باخبر نبوده و این امر به عنوان داده‌های محرمانه گفتمان وکیل و موکل را تشکیل می‌دهد. بنابراین

قانونگذار در مواد ۶۴، ۲۶۵ و ۳۷۵ قانون تجارت، به محرمانگی اشاره نموده و ضمانت اجرا نیز برای آن در نظر گرفته است (انصاری، ۱۴۰۰: ۴۴).

همچنین با توجه به برخی مشاغل همچون شغل وکالت که در ارتباط مستقیم با اسرار اشخاص می‌باشد، حفظ آن مورد تاکید قرار گرفته و در آئین‌نامه اجرایی لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری که در سال ۱۴۰۰/۴/۶ به تصویب رسید، در توضیح و تاکید بر تعهدات وکیل به موضوع حفظ اسرار در ماده ۷۷ آئین‌نامه مذکور و در بند ۳۳ مورد اشاره قرار گرفت (بهادری و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۹). بنابراین واضح است که در دیدگاه قانونگذار، مواردی همچون حفظ اسرار موکل از جمله تکالیف وکلا محسوب گردد. زیرا حفظ اسرار علاوه بر اینکه برخلاف نظم عمومی نبوده، بالعکس از جمله عوامل تقویت‌کننده در نظم عمومی محسوب می‌شود، به همین دلیل حتی طرفین قراردادهای وکالت اعم از آنکه اشخاص حقیقی یا حقوقی باشند می‌توانند با استناد به ماده ۱۰ قانون مدنی بر محرمانه بودن اطلاعات فی‌مابین تاکید نموده و استفاده از چنین شرطی در قراردادهای خصوصی بین اشخاص، منافاتی با قواعد حاکم بر رعایت نظم عمومی نخواهد داشت، درواقع طرفین از این حق برخوردار خواهند بود که افشای اطلاعات را به صورت غیر مجاز، با ضمانت‌هایی مواجه سازند (رهبری، ۱۳۹۷: ۳۳). نکته حائز اهمیت دیگر در این خصوص موضوع تمایز بین حریم شخصی با محرمانگی است. امروز اغلب اندیشمندان حریم شخصی و احترام به آن را به

عموم قرار ندارد و تلاش‌های معقولانه‌ای برای حفظ و حراست از آنها شده است.

۳ - متخلفین از ماده (۶۴) این قانون و هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاه‌های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقص حقوق قراردادهای استخدام مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسراری تجاری آنان را برای خود تحصیل نموده و یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون ریال محکوم خواهد شد.

۱- ماده ۶۴- به منظور حمایت از رقابتهای مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیر قانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاهها و موسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.

۲- ماده ۶۵- اسرار تجاری الکترونیکی داده پیام‌هایی است که شامل اطلاعات، فرمولها، الگوها، نرم افزارها و برنامه‌ها، ابزار و روشها، تکنیک‌ها و فرآیندها، تالیفات منتشر نشده، روشهای انجام تجارت و داد و ستد، فنون، نقشه‌ها و فرآگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرحهای تجاری و امثال اینها است، که به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس

۳ حفظ اسرار در بستر قرارداد وکیل و موکل و دیدگاه دو نظام حقوقی

به نظر می‌رسد یکی از تعهداتی که بر ذمه وکیل دادگستری در نظام حقوقی ایران گذاشته شده، این است که او باید متعهد به حفظ اسرار با توجه به قرارداد محرمانگی باشد. با این وصف این سؤال مطرح خواهد شد، که اصولاً قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل را باید از چه نوع عقدی محسوب نمود؟ به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت موضوع و از آنجایی که بعد از دسترسی به اطلاعات از سوی وکیل، او وظیفه محافظت از آن را بر عهده داشته و در حدود وظایف خود، مکلف به حفاظت از آنهاست، همچنین سطح اطلاعات انتقالی به وکیل می‌تواند از چنان اهمیتی برخوردار باشد که حتی پس از اتمام فرایند دادرسی، از اهمیت آن کاسته نشده و سالها نیازمند به حفاظت از آن باشد بنابراین تنها عقدی که می‌تواند خصیصه‌های فوق را در قالب خود محفوظ بدارد، عقد لازم است تا هیچگاه وکیل نتواند به صورت یکطرفه آن را فسخ نموده یا از عمل به آن امتناع نمایند مگر به اقاله (نظری توکلی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۹).

با این وصف، با توجه به تاکید قانونگذار در قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵ به موضوع حفظ اسرار، ولی به نظر می‌رسد که قانون مذکور با مشکلاتی مواجه می‌باشد که می‌توان آن را چنین برشمرد: اصولاً قانونگذار در بیان مواد قانونی همواره به منجز و شفاف بودن قانون تاکید فراوان دارد، اما بند مذکور، صرفاً به یک دیدگاه کلی از سوی قانونگذار استناد نموده است، این دیدگاه هیچگاه بر آن نشده تا به عناصر ولایه‌های زیرین حفظ اسرار موکل از سوی وکیل اشاره نماید. بنابراین آنچه که به ذهن انسان خطور می‌نماید این است که محوریت حفظ اسرار ذهن را به سوی حریم شخصی اشخاص سوق می‌دهد، اما واقع امر آن است که اصولاً در قراردادهای محرمانگی با شرکت‌های تجاری بزرگ

وکیل مکلف است ابتدا به یک رفتار اخلاقی و حرفه‌ای در حفظ و نگهداری از اسرار موکل خویش در دو مورد اخیر (حریم خصوصی و اطلاعات محرمانه) نهایت دقت را نموده و از افشای غیرمجاز آنها خودداری نماید. هر چند که در خصوص مباحث مرتبط با حریم خصوصی، جدای از آن بخشی که مرتبط با اصل دعوی موکل بوده، سایر موارد نیز ممکن است بوسیله نزدیکان و آشنایان موکل کشف و افشا گردد که هیچ مسئولیتی را بر ذمه وکیل باقی نخواهد گذاشت. با این وصف علاوه بر وظیفه وجدانی و اخلاقی، قانونگذار نیز در قوانین خود به موضوع محرمانه بودن اطلاعات بین وکیل و موکل اشاره مستقیم داشته است (Simon, 2017: 404).

بنابراین قانونگذار آمریکا با ایجاد تفکیک بین حریم خصوصی و داده‌های محرمانه اشخاص، توانسته به یک قالب مناسب در بررسی و رسیدگی آنها در زمان افشای غیر مجاز دست یابد. اما در نظام حقوقی ایران، قانونگذار جایگاهی افتراقی برای حریم خصوصی و اطلاعات محرمانه بین وکیل و موکل در نظر نگرفته است. به عبارت دیگر واژه محرمانه بودن یا حفظ اسرار که در قوانین ایران مورد اشاره قانون قرار گرفته، می‌تواند شامل هر دو وضعیتی باشد که در حقوق آمریکا مورد تاکید قرار دارد. به نظر می‌رسد، استفاده قانونگذار آمریکا در یک تقسیم‌بندی مستقل پیرامون حفظ اسرار، به مراتب از نظام حقوقی ایران از شفافیت و انسجام کامل‌تری برخوردار باشد، این امر می‌تواند تعیین کننده، نوع و میزان اطلاعات افشاء شده و همچنین به سهولت، دستیابی به میزان خسارات وارده را برای محکمه مشخص نماید. در حالی که در نظام حقوقی ایران، محکمه باید با هر دو دیدگاه که اطلاعات افشاء شده از جمله حریم خصوصی اشخاص بوده یا اطلاعات، مربوط به مواردی است که در ارتباط بین وکیل و موکل مورد اشاره قرار گرفته و محکمه باید به هر دو در یک قالب رسیدگی نماید.

در خصوص نحوه نگهداری از اسناد و مدارک و حفاظت از آنها شرطی از سوی موکل تعیین که وکیل مکلف به انجام شرط باشد و عدم توجه به شرط، می‌تواند مسئولیت او را در این خصوص محرز نماید.

نکته حائز اهمیت در انعقاد قرارداد بین وکیل و موکل در راستای حفظ و حراست از اطلاعات موکل، را باید اقدامی پیشگیرانه در جهت جلوگیری از زیان در آینده باید دانست در این خصوص باید به این موضوع تاکید ورزید که در رویه قضایی ایران آرای بسیار اندکی در حوزه مسئولیت پیشگیرانه در نظام حقوقی ایران صادر شده است (پاهی‌کده و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰)

در نظام حقوقی آمریکا، نیز موضوع قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل، دارای ابعاد خاص خود می‌باشد. قوانین اخلاق حرفه‌ای وکلا، به گونه‌ای تدوین شده تا مانع از افشای برخی از مباحث مرتبط با تعهدات آنها نسبت به موکل گردد. در واقع قانونگذار در ماده (۶-۱) مصادیقی را مدنظر قرار داده که می‌تواند به عنوان یک عامل مهم در حمایت از وکیل محسوب گردد. در ماده مذکور آنچه محور بحث قرار دارد این است که اصولاً وکیل باید دامنه و قلمرو گفتمان خود را با موکل و اخذ اطلاعات در این حوزه را صرفاً در همان چارچوبی قرار دهد که پیرامون آن به وی مراجعه گردیده است و اصولاً موارد داخل در چارچوب مذکور نیز از جمله مصادیقی هستند که وکیل می‌تواند به جهت ماهیت حرفه خویش نسبت به آنها اقداماتی اساسی و قانونی انجام داده و نیاز به کسب مجوز برای افشای آنها در نزد قاضی نباشد. در چنین وضعیتی، موکل می‌تواند میزان انتشار اطلاعات را برای وکیل محدود نموده و از او بخواهد تا دلایل فوق را در دفاعیه خود مورد توجه قرار ندهد، اما این امر می‌تواند فرایند دفاع از موکل را با مشکلاتی همراه سازد، اما نکته حائز اهمیت این است که در نظام حقوقی آمریکا، یک موضوع بسیار مهم در چارچوب روابط بین وکیل و موکل مورد توجه قرار دارد و آن

داخلی و خارجی، حجم اطلاعات و اهمیت آنها از چندان اهمیتی برخوردار است، که اصولاً نوبت به گزینه حریم خصوصی نخواهد رسید، ضمن آنکه اصولاً بحث حریم خصوصی مرتبط با موضوعات بین فرد حقیقی و وکیل دادگستری بوده به نحوی که قلمرو اطلاعاتی که در اختیار وکیل گذاشته می‌شود، جز در موارد کاملاً استثنایی، در اکثر مواقع، اطلاعاتی نخواهد بود که دیگران به دنبال دستیابی به آن باشند. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد که قرارداد محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل با توجه به موضوع و طرف قرارداد می‌تواند در سطح محرمانگی داده‌ها اثرگذار بوده و تکلیف وکیل را در حفظ اسرار فوق افزون نماید (حاجی عزیز و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۳)

با این وصف عقد قرارداد و حفظ اسرار را می‌توان در مشاغل دیگر همچون پزشکی، مهندسی، پرستاری و... نیز مشاهده نمود قانونگذار نیز با توجه به ماهیت برخی از مشاغل در دسترسی به اسرار مخاطبین خود، در ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی به موضوع حفظ اسرار و مکلف بودن به حفاظت از آن پرداخته است. با این وصف در ماده ۳۰ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵ و آئین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۳۳۴ نیز به موضوع حفاظت از اسرار مراجعین اشاره شده است. اما سئوالی که به ذهن متبادر می‌شود این است که اصولاً وظیفه وکیل در قبال موکل در خصوص برخی از اسناد و مدارک، می‌تواند با موضوع حفاظت از اسرار موکل همسو باشد؟ در پاسخ به نظر می‌رسد باید به این نکته اشاره نمود که اصولاً وکیل دادگستری تا زمانی که در خصوص اسناد تحویلی مرتکب تعدی و تفریط نشده باشد، مسئولیتی در قبال اسناد و مدارک نخواهد داشت. بنابراین هر چند که اسناد و مدارک در نزد وکیل بوده، اما با توجه به علم و آگاهی موکل در اهمیت مفاد اسناد و مدارک و تحویل آنها به وکیل دادگستری، تا زمانی که تعدی و تفریط او آشکار نشده، مسئولیتی در این خصوص بر ذمه وکیل گذاشته نخواهد شد. مگر آنکه در قرارداد فی‌مابین،

قوانین بیان یا دلالت کند (Yaroshefsky, 2019:25).

به نظر می‌رسد از نگاه نظام کیفری آمریکا، جدای از توجه به صداقت، آنچه که می‌تواند محور قرار گیرد، قابلیت تصمیم‌گیری آگاهانه از سوی وکلا است که آنها را به سوی توضیح پیرامون اطلاعات محرمانه سوق می‌دهد. در خصوص قانون ۱-۴ به موضوع بسیار مهمی اشاره کرده که فصل الخطاب آن وکلا می‌باشند. قانون گذار در ماده مذکور، به وکیل توصیه نموده تا در زمان دریافت اطلاعات از موکل، او را ترغیب نماید تا منطق در اختیار گذاشتن برخی از اطلاعات به محکمه را برای آنها توضیح داده و آنها را متقاعد نمایند که با تصمیم آگاهانه پیرامون در اختیار گذاشتن اطلاعات از سوی وکیل اقدامات لازم صورت پذیرد. بنابراین قانونگذار نیز به این امر واقف است که محرمانگی اطلاعات بین وکیل و موکل، بسیار حائز اهمیت بوده و اصولاً موکل با توجه به اعتمادی که به وکیل دارد تلاش می‌نماید تا اطلاعات اصلی را در اختیار وکیل قرار دهد، در این میان وکیل با توجه به فضای حاکم بر روند دادرسی، تلاش می‌نماید تا با استفاده از ارائه اطلاعات به اصطلاح (قطره چکانی) مسیری دادرسی را تحت کنترل خود در آورد، اما این فقط بخشی از واقعیت ارتباط بین وکیل و موکل است، زیرا اگر قاضی محکمه به این نتیجه دست یابد که وکیل مانع از انتشار اطلاعات مورد نیاز محکمه است، در چنین وضعیتی، ابزارهای قانونی برای اجبار وکیل و افشای اطلاعات در اختیار محکمه وجود دارد، امری که اگر وکیل زمینه آن را در موکل ایجاد نماید، تبدیل به یک مشکل بزرگ بین وکیل و موکل خواهد شد. بر همین اساس، قانونگذار در ماده ۱-۴- به فضایی اشاره می‌کند که باید بوسیله وکیل در ذهن موکل ایجاد شود، تا در مواقع لزوم، با محکمه همکاری لازم را بنماید، هر چند که موکل همواره انتظار دارد تا وکیل از طریق مسیرهای مختلف در پیشبرد اهداف به او کمک نماید، حتی اگر این امر همسو با رفتار حرفه‌ای و قوانین نباشد (Yaroshefsky, 2019:22).

این است که اصولاً پیروزی در هیچ دعوی و محکمه‌ای آنقدر ارزشمند نیست که به جهت دستیابی به آن، اسراری از موکل از سوی وکیل افشاء شود که خود مخالف افشای آن بوده است (Vasishtha, 2020:92).

اما آنچه که در نظام حقوقی آمریکا پیرامون اظهارات وکیل بسیار مورد توجه قانونگذار قرار گرفته است، موضوع راستگویی و صداقت وکیل با قاضی محکمه است. در ماده (الف) ۱-۴ قانونگذار وکیل را به این امر ملزم نموده تا حد امکان پیرامون موضوعاتی همچون ارائه اطلاعات و اقدام در این راستا و تبعات مثبت آن تاکید داشته باشد. آنچه که در ماده فوق قانونگذار به آن تاکید نموده، سرعت در انتقال اطلاعات به محکمه است، بنابراین در نظام حقوقی آمریکا، وکیل این اجازه را خواهد داشت که در شرایط خاص، انتقال اطلاعات را با تاخیر مواجه سازد. با این وصف فرض محاکم بر صداقت و راستگویی وکیل در ارائه اطلاعات است، بر همین اساس سایر قوانین موجود در نظام حقوقی آمریکا، وکیل را از دروغگویی منع می‌نمایند. این موضوع در ماده ۸-۴ به صراحت به موضوع تخلف حرفه‌ای وکیل در نقض برخی از قوانین اشاره داشته است که به شرح زیر می‌باشد

(الف) نقض یا تلاش برای نقض قوانین رفتار حرفه‌ای آگاهانه، کمک یا ترغیب دیگری به انجام آن یا انجام این کار از طریق اعمال دیگری؛

(ب) مرتکب عمل مجرمانه‌ای شود که انعکاس دهنده، عدم صداقت، عدم امانت یا عدم شایستگی وکیل از جهات دیگر باشد.

(ج) درگیر رفتاری باشد که شامل ارائه نادرست اطلاعات از سوی وکیل باشد.

(د) انجام رفتاری که برای اجرای عدالت مضر است.

(ث) رفتاری که توانایی تأثیرگذاری نادرست بر یک سازمان یا مقام دولتی یا دستیابی به نتایجی را از طریق نقض قواعد رفتار صادقانه و حرفه‌ای یا سایر

که آنها را تشویق کند تا اطلاعاتی را در مورد ارزش‌های هر یک به اشتراک بگذارند و از این تصور که هر یک از آنها صرفاً دارای شخصیت ابزاری است، و دیگری فقط به خاطر منافع خودخواهانه عمل می‌نماید، ترغیب می‌شوند تا تشخیص دهند که آیا طرف دیگر یک انسان کامل با طیف وسیعی از ادراکات ... احساسات و رنج‌ها ... انعکاس ... روابط و تعهدات را در طرف دیگر مشاهده می‌کند و برای آن احترام قائل خواهد بود یا خیر. در واقع، وقتی وکلا تصمیم به گمراه کردن موکل می‌گیرند، یا نمی‌توانند در مورد این موضوع بحث کنند. آنها فقط امکان یک رابطه محترمانه و قابل اعتماد متقابل را تضعیف می‌نمایند.

از منظر موکل، «وکیل ... امانتداری خود را به صورت عینی نشان داده است. در واقع، شواهد تجربی نشان می‌دهد که موکلانی بیشتر راغب به انتخاب وکیل هستند که در جریان وکالت، نقش فعال و معناداری داشته باشند، و این برای آنان رضایت بخش خواهد بود. بحث در مورد ارزش‌های مراجعین همچنین ممکن است به وکلا کمک کند تا با بی‌اعتمادی خود به مراجعینان مقابله کنند و انگیزه‌های خود را برای کنترل تصمیم‌گیری بررسی کنند. وکلا با خودداری از توضیح درباره قوانین محرمانگی از مراجعینان، فرض می‌کنند که از نظر اخلاقی در موقعیت برتری خواهند بود تا تصمیم بگیرند که آیا ارتباطات محرمانه مراجعین باید با دیگران به اشتراک گذاشته شود یا خیر (Wald, & Pearce, 2016:601).

۴ قرارداد وکالت بر محور رضایت

اصولاً انتخاب وکیل را باید امری رضایت محور دانست، زیرا قصد و اراده فرد می‌تواند در این خصوص بسیار اثرگذار باشد به همین دلیل، نباید به دنبال یک تشریفات خاص در فرایند آن بود زیرا آنچه که در نظام حقوقی در عقود رضایی بسیار حائز اهمیت است، اراده ای است که بر مبنای آن، عنصر

بنابراین اگر وکیل تصمیم بگیرد تهدید موکل به آسیب یا جنایت آینده را افشا کند، آنگاه «وکیل تعارض را به نفع اشخاص ثالث یا سیستم حقوقی حل می‌کند» و به همین ترتیب وقتی وکیل تصمیم می‌گیرد پیرو قانون استثنائات حمایت از وکیل، اقدام کند در واقع او تعارض را به نفع خود حل می‌کند. در نتیجه، می‌توان به این نتیجه دست یافت که باید این فرض مطرح شود که وکلا باید موکل را از تعارضات احتمالی و نحوه حل و فصل هر دو طرف آگاه کنند. و این باید قبل از اینکه موکل انتخاب کند به وکیل اعتماد کند، رخ دهد. در نهایت اینکه، قانون ۸/۴ از یک وکیل می‌خواهد که استثنائات رازداری را توضیح دهد. حتی اگر یک وکیل در مورد رازداری مطلق دروغ نگوید، عدم بیان چیزی در مورد وظیفه رازداری می‌تواند به خودی خود یک ارتباط گمراه‌کننده در نقض قانون ۸/۴،۱ باشد (Wald, & Pearce, 2016:601).

رعایت شأن و منزلت موکل و ایجاد رابطه اعتماد مستلزم آن است که وکلا، به عنوان یک مسئولیت اخلاقی، در مورد استثنائات رازداری با مراجعینان بحث کنند. بنابراین وقتی با موکلان به عنوان افرادی رفتار می‌شود که می‌توانند محدودیت‌های اخلاقی در رفتار وکیل را درک کنند و از آن محدودیت‌ها مطلع شوند، «شأن» مراجعین بیشتر مورد احترام است. اطلاع‌رسانی به مراجعینان از محدودیت‌های بالقوه در وکالت باید به نحوی صورت پذیرد که مراجعینان قادر باشند، تصمیمات خود را در مورد نحوه عمل در رابطه با وکالت بگیرند، این امر می‌تواند، استقلال مراجعین را افزایش دهد. وکلایی که عمیق‌ترین احترام را برای استقلال موکل قائل هستند، باید در شناسایی محدودیت‌های قانونی و اخلاقی در رفتارشان برای موکلان، پیش‌رو باشند. البته مراجعین هیچ دلیلی برای اعتماد به وکیلی که اطلاعات نادرست به آنها ارائه می‌دهد یا اطلاعات مورد نظرشان را در اختیار آنها قرار نمی‌دهد، ندارند. تنها زمانی که وکلا و مراجعینان به یکدیگر اعتماد داشته باشند، می‌توانند گفت‌وگویی را ایجاد کنند

این امر، قرارداد محرمانگی، این امکان را برای وکیل ایجاد می‌نماید تا به حدود و ثغور افشای اطلاعات انتقالی دست یافته و آن بخش از اطلاعات که هرگز نباید افشا گردد را از سایر اطلاعات متمایز سازد (شعاریان، ۱۳۹۴: ۵۵). نکته قابل تاکید این است که اصولاً تعهدات وکیل پیرامون اطلاعات دریافتی و عدم افشای غیرمجاز اطلاعات، از جمله مصادیقی هستند که در قواعد عمومی قراردادها در ماده ۲۲۱ قانون مدنی مورد توجه قرار گرفته است. قانونگذار در ماده مذکور به مصادیقی همچون تعهد مثبت و منفی پرداخت است و نکته مهم اینکه، از نگاه قانونگذار عدم اجرای تعهد زمانی می‌تواند تخلف محسوب گردد که در قرارداد به آن تصریحی صورت نگرفته باشد. البته اگر تعهد عرفاً خود به مفهومی تصریح باشد یا از نگاه قانونگذار موجب ضمان شود، اجرای آن توسط متعهد الزامی است.

اما نکته حائز اهمیت این است که اصولاً در قانون مدنی ایران، مطلبی پیرامون قرارداد محرمانگی مورد تاکید قانونگذار قرار نگرفته است، هر چند که با توجه به تعریف عقد که در ماده ۱۸۳ قانون مدنی به آن اشاره داشته است، و آن را عبارت از تعهد بر امری از سوی یک یا چند در مقابل یک یا چند دانسته است، به نوعی مفاد قرارداد را در واقع محدود به اشخاصی دانسته که به عنوان طرفین عقد محسوب گردیده اند، اما این امر نتوانسته هنوز در فرهنگ حقوقی ایران به عنوان محرمانه بودن قرارداد در نظر گرفته شود، و محرمانه بودن یا افشای مفاد قرارداد، اصولاً باید به عنوان یک شرط در ضمن قرارداد مورد تاکید واقع گردد. اما قانونگذار در سایر مواد قانونی به موضوع محرمانگی اطلاعات اشاره داشته است که از آن می‌توان در محرمانگی ارتباط بین وکیل و موکل استفاده نمود. از جمله ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیکی که قانونگذار در آن عدم در دسترس عموم قرار نگرفتن اطلاعات داده پیام را از اوصاف قراردادهای محرمانه دانسته است. همچنین قانونگذار در بند ک از ماده ۴۵ قانون اجرای سیاستهای کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی به

اصلی عقد تشکیل می‌گردد (کاتوزیان، ۱۳۹۶: ۲۶۷). بنابراین قانونگذار نیز در ماده ۶۵۸ قانون مدنی صرفاً با ایجاب و قبول بین وکیل و موکل، مسیر اصلی خود را یافته و تشریفات خاصی دیگر بر آن حاکم نخواهد بود.

در نظام حقوقی آمریکا نیز رضایت به عنوان یک عنصر مهم، در قرارداد وکیل و موکل، مدنظر قرار گرفته و لذا اکراه و اجبار را باید ناقض اصلی چنین قراردادی دانست. لذا رضایت را باید به عنوان یک پیش نیاز در قراردادهای وکالت محسوب نمود، زیرا اصولاً برخی ویژگی‌ها در انسان همچون محدودیت‌های شناختی، غیر قابل پیش بینی بودن در آینده، از جمله مصادیقی است که در نظام حقوقی آمریکا، در تشخیص اعتبار یک قرارداد مورد توجه قرار دارد بنابراین اگر یک قراردادی بین طرفین منعقد می‌گردد، قانونگذار در صورتی که دلیل بر اکراه و اجبار در تنظیم قرارداد نیابد، آنرا بر مبنای رضایت طرفین مورد ارزیابی قرار می‌دهد هر چند که در حقوق آمریکا، عقد و رضایت هیچگاه هم عرض یکدیگر نیستند (Kim, 2017: 165).

۵ شفاف بودن اطلاعات انتقالی از موکل به وکیل

از جمله دلایلی که موکل به سوی انعقاد قرارداد محرمانگی با وکیل سوق می‌یابد این است که او همواره نگران دسترسی غیرمجاز به اطلاعات مذکور است حال اگر اطلاعات بوسیله وکیل به صورت غیرمجاز افشا گردد، او به این نتیجه خواهد رسید که خسارت وارده بر او می‌تواند از شکست در دادرسی نیز سنگین‌تر باشد. به همین دلیل رغبت به انجام یک قرارداد رعایت محرمانگی می‌تواند به لحاظ روحی و روانی برای او آرامش بخش محسوب گردد. در آن سوی کار نیز وکلا نیز چندان تمایل ندارند تا نسبت به روش‌ها و تصمیمات متخذه آنها تا روز محکمه، سخنی به میان آید، تا مبدا استراتژی آنها نزد رقیب، افشاء گردد. لذا هر دو طرف قرارداد محرمانگی از مفاد آن بهره‌مند خواهند بود. جدای از

۶ نقض محرمانگی و ضمانت‌های آن در دو نظام حقوقی

قانونگذار در ماده ۶۴۸ ق. م. ا. به موضوع ضمانت اجرای حفظ اسرار به صراحت اشاره داشته است، اما نکته حائز اهمیت این است که در ماده مذکور منطوق قانونگذار به موضوع اسرار به صورت کلی بوده و در واقع مصادیق شخصی را شامل می‌شود، بنابراین مصادیق شخصی نمی‌تواند شامل امور محرمانه و خیلی محرمانه گردد. هر چند که حفظ اسرار اشخاص (اعم از حقیقی یا حقوقی) از جمله وظایف ذاتی وکلا محسوب می‌گردد. هر چند که در برخی مواقع افشای غیر مجاز اسرار اشخاص حقوقی از سوی وکیل دادگستری می‌تواند خسارات و هزینه‌های سنگینی را بر شخص حقوقی تحمیل نماید. با این وصف با توجه به اینکه قانونگذار در ماده مذکور تاکید نموده (..... و کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود.....) بنابراین یکی از ابعاد ضمانت کیفری در افشای غیر مجاز اطلاعات را می‌توان در ماده مذکور متبلور دانست (کشاورز، ۱۴۰۳: ۳۸) اما موضوع ضمانت افشای غیرمجاز اطلاعات موکل به وسیله وکیل صرفاً به ماده مذکور ختم نشده و می‌تواند ضمانت‌های انتظامی را برای وکیل دادگستری به همراه داشته باشد به همان نحوی که قانونگذار در ماده ۱۲۵ آئین نامه لایحه قانونی استقلال کانون وکلای دادگستری مصوب ۱۴۰۰ آن را با این مضمون مورد تاکید قرار داده است، در صورتی که وکیل دادگستری به واسطه انجام وکالت، به اسرار موکل دست یافته و موجبات افشای غیر مجاز آنها را فراهم سازد، یا اینکه به نحوی با اطلاعات فوق آبرو یا شرافت موکل را با خطر مواجه سازد به مجازات انتظامی درجه ۵ محکوم خواهد شد. در این خصوص می‌توان به مفاد ماده ۷۹ قانون مذکور را نیز مورد اشاره قرار داد که دارای مضمونی مشترک با ماده ۱۲۵ آئین نامه لایحه قانونی استقلال کانون

صراحت به دستیابی غیر مجاز به اطلاعات را مورد اشاره قرار داده است.

در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار با رویکرد به مفهومی که از اطلاعات محرمانه بین وکیل و موکل داشته به این حوزه ورود نموده است. از نظر این نظام حقوقی، اصولاً هر اطلاعاتی که جنبه عمومی نداشته و مالک اطلاعات، اقداماتی در جهت عدم دسترسی افراد غیر، برای آن در نظر گرفته است، می‌تواند از مفهوم محرمانه بودن اطلاعات استفاده نمود. این اطلاعات لزومی ندارد که به صورت کتبی باشد، هر چند که احتمال شفاهی بودن آن نیز وجود دارد (Mootz III, 2018:2) آنچه مهم به نظر می‌رسد این است که اصولاً چنین اطلاعاتی باید از مالک آن به انتقال گیرنده، منتقل شود که لزوماً، دلایلی موجه از نگاه انتقال دهنده به جهت فرایند انتقال وجود خواهد داشت. هر چند که در پاره‌ای از مواقع، اطلاعات محرمانه منتقل شده به وکیل، می‌تواند صرفاً از طریق مالک اطلاعات صورت نپذیرد، بلکه نماینده یا شخص ثالثی که در حکم امین مالک است، می‌تواند به اذن او، اطلاعات را به وکیل منتقل نماید. بنابراین در نظام حقوقی آمریکا زمانی که سخن از اطلاعات محرمانه در رابطه با وکیل و موکل به میان می‌آید، می‌توان با توجه به نسبت اطمینانی که شخص حقیقی یا حقوقی به وکیل خود می‌نماید، اطلاعات را در دسترس قرار دهد. با این وصف آنچه که در عدم ابهام اطلاعات محرمانه حائز اهمیت می‌باشد این است که اطلاعات مذکور، هرگز قبل از افشا در نزد وکیل، در نزد عامه جامعه مطرح نشده باشد. همچنین وکیل خود قبلاً به این اطلاعات دسترسی نداشته باشد و نکته مهم دیگر اینکه اطلاعات افشا شده از سوی کسی نباشد که به نوعی به وکیل متعهد محسوب گردد، زیرا در چنین وضعیتی، او در واقع اطلاعاتی را افشا نموده، دین خود را به وکیل ادا کرده است.

وکلا دادگستری می باشد (بهداری و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۹)

در نظام حقوقی آمریکا نیز قانونگذار ضمانت اجرای کیفری برای افشای غیر مجاز اطلاعات موکل بوسیله وکیل در نظر گرفته است. به عنوان مثال در ایالت تگزاس که دومین ایالت به لحاظ گستره جغرافیایی در آمریکا می باشد برابر قانون موصوف به ۱/۵ در خصوص محرمانگی ارتباط وکیل و موکل، به جهت تنویر افکار جامعه، اقدام به طبقه بندی اطلاعات نموده است و طبقه بندی مذکور معیاری برای اجرای ضمانت کیفری می باشد. همچنین در قانون فدرال که لازم الاتباع برای تمام ایالتها می باشد، در ماده ۱۰۸ و ۴۸۰ از بخش ۴۲، افشای هرگونه اطلاعات غیر مجاز را مستوجب مجازات جریمه نقدی و حبس دانسته است. همچنین به لحاظ تخلفات انتظامی نیز وکلای افشا کننده غیر مجاز اطلاعات در صورت اثبات اتهام، حتی در پاره ای از موارد تا ۶ ماه از فعالیت وکالتی خود منع می گردند و این امر در جامعه ای که افکار عمومی در آن بسیار حائز اهمیت است، برای وکیلی که به اندازه ۶ ماه منع از وکالت به جهت افشای غیرمجاز اطلاعات موکل گردد را باید بزرگترین آسیب به شأن و حرفه وکیل موصوف در آن جامعه محسوب نمود (Wald, & Pearce, 2016:601).

۷ نتیجه گیری

تلفیق اطلاعات انتقال داده شده از سوی موکل به همراه تجربیات و سطح آگاهی وکیل، می تواند بنیاد یک دفاع خوب را برای موکل فراهم سازد. اما استفاده از اطلاعات و نحوه بکارگیری آن در فرایند دفاع نیز با اصول و قواعدی توأم است که در صورت نادیده انگاشتن آن اصول از سوی وکیل، می تواند مشکلاتی را برای موکل ایجاد نماید. بنابراین قرارداد محرمانگی بین وکیل و موکل می تواند عاملی بازدارنده در مواقعی اینچنینی باشد. در این خصوص نوع دیدگاه دو نظام حقوقی پیرامون عنصر رضایت در قالب قرارداد وکالت نیز با تمایزاتی همراه است. در

نظام حقوقی آمریکا، قرارداد وکالت و نقشی که رضایت بر آن ایفا می نماید بر دو محور استوار است، محور اول تبلور رضایت موکل با ایجاب و قبول است و محور دوم ماهیت رضایت و اثر آن بر اذن وکیل در استفاده از اطلاعات ارائه شده به او در فرایند دادرسی است. بنابراین از نگاه نظام حقوقی آمریکا، رضایت موکل در انعقاد قرارداد با وکیل ارتباط معنی داری با استفاده وکیل از اطلاعات موکل به میزانی که او تعیین کرده دارد. و وکیل تا زمانی که موکل اذن به استفاده از برخی اطلاعات ندهد، حق استفاده از آن را نخواهد داشت. در حالی که در نظام حقوقی ایران، آنچه از انعقاد قرارداد وکالت بین وکیل و موکل استنباط می گردد، این است که انعقاد قرارداد برابر با استفاده وکیل از اطلاعات دریافتی در فرایند دفاع است که این امر می تواند در پاره ای از مواقع آسیب های غیرقابل جبرانی بر موکل وارد سازد. ازسوی دیگر بحث حفظ اسرار موکل در حوزه گسترده آن در زمانی که موکل دارای شخصیت حقوقی باشد نیز بر اهمیت موضوع خواهد افزود در چنین شرایطی به جهت دستیابی وکیل به کلیه اطلاعات شرکت، عدم رعایت اصل محرمانگی داده ها از سوی وکیل، می تواند مشکلاتی عدید را برای موکل حقوقی فراهم سازد. در نظام حقوقی آمریکا نیز شرکت های تجاری، از پروتکل های امنیتی خاصی پیروی می نمایند که بر اساس آن، اشخاص در دسترسی به اسناد و مدارک طبقه بندی شده با توجه به میزان نیاز به دسترسی تقسیم بندی گردیده اند. از نظر نظام حقوقی آمریکا، اگر وکیل اقدام به افشای اطلاعاتی نماید که از جمله وظایف او در حفظ و نگهداری نبوده و اطلاعات مذکور از طریق ثالث یا به صورت اتفاقی به او رسیده باشد، وکیل فاقد مسئولیت در این خصوص بوده و لذا نگهداری و حفظ اطلاعات طبقه بندی شده شرکت ها به خصوص در حوزه مالی با محدودیت های فراوانی برخوردار می باشد.

با این وصف بنظر می رسد که نظام حقوقی ایران باید سازوکاری در راستای تفکیک بین اطلاعات

شخصی (حریم خصوصی) و اطلاعات محرمانه ایجاد نماید تا موکل و وکیل هر یک به صورت جداگانه، به شناخت دقیقی از این نوع اطلاعات دست یابند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- Ansari, B. (2022). Protection of trade secrets against unauthorized disclosure, *Tehran Journal of Legal Research*, 44. [In Persian].
- Arbzi, M., (2018). Review of moral schools of obligationism, consequentialism and virtueism, *Tehran International Congress of Innovation and Research in Humanities and Islamic Sciences*. 39. [In Persian].
- Bakhtjo, R, Karimi. A, Sadeghi,. M, & Savarai M, (2018). An analytical-applicative look at the confidentiality agreement based on the model contract of the chamber of commerce, *Tehran*, 23rd year of commercial research. No. 91. 192. [In Persian].
- Faiz al-Islam, A., (1986). A commentary on *Nahj al-Balagha*, Tehran, Sepah Publishing House, 33. [In Persian].
- Farakna, W.K., (2013), *Moral Philosophy*, translated by Hadi Sadeghi, Tehran, Taha Publishing House. 53. [In Persian].
- Haji Azizi. B, (2022). *Etemad, Seyedah Maryam, the lawyer's obligation to respect the interests of the client*, (Tehran, Boali Sina publisher. [In Persian].
- Hejazi, Mohammad Ali, (2014), *Lawyer-Client Obligations*, Tehran, Mizan Publishing House. [In Persian].
- Katouzian, N, (2018). *Civil Rights, General Rules of Contracts, Volume 1*, (Tehran Ganj Danesh Publishing House., 267. [In Persian].
- Keshavarz, Bahman (2024), *Lawyer and Professional Ethics*, Tehran, Keshavarz Publishing House. [In Persian].
- Kim, N. S. (2017). Relative consent and contract law. *Nev. LJ*, 18, 165.
- McCauley, J. M. (2020). Attorney-Client Privilege and the Ethical Duty of Confidentiality for In-house Counsel under US Law. *Int'l. In-House Counsel J.*, 13, 1.
- Mirshekari, A., & Fattahi Ketilate, A. (2021). Feasibility of Recognizing the Society as Beneficiary of Privacy of Descendants with Comparative Analysis. *Journal of Comparative Law*, 5(2), 239-259. doi: 10.22080/lps.2021.22609.1283. [In Persian].
- Mootz III, F. J. (2018). Ethical cannabis lawyering in California. *Mary's J. on Legal Malpractice & Ethics*, 9, 2.
- Nazari Tavakoli., S & Amy. A, (2018). *Professional Ethics of Advocacy and Counseling*. Tehran, Taha Publishing House. [In Persian].
- Pahkideh, A., Porkarami, J., & Kheradmandy, S. (2022). The feasibility study of preventive civil liability with a comparative view of jurisprudence and international law.

- Journal of Comparative Law, 6(2), 7-26. doi: 10.22080/lps.2022.23575.1341. [In Persian].
- Patterson, L. (1980). Legal Ethics and the Lawyer's Duty of Loyalty. *Emory LJ*, 29, 909.
- Rahbari, E. (2018). Basic commercial rights, Tehran, Samt Publishing House, 2018. 33. [In Persian].
- Shaareyan. E. (2016) The duty of cooperation of the client in front of the attorney, *Tehran Journal of the Association of Attorneys*, No. 19 and 20. 55. [In Persian].
- Shahidi, M, & Nazari, I. (2018), legal theories and bills, Tehran, Majd Publishing House.p45. [In Persian].
- Simon, W. H. (2017). Attorney-client confidentiality: a critical analysis. *Geo. J. Legal Ethics*, 30, 447.
- Vasishtha, S. (2020). Confidentiality and Limitations of Attorney-Client Privilege. Available at SSRN 3703942.
- Wald, E., & Pearce, R. G. (2016). Being good lawyers: a relational approach to law practice. *Geo. J. Legal Ethics*, 29, 601.
- Yaroshefsky, E. (2019). Regulation of Lawyers in Government Beyond the Client Representation Role. *Notre Dame JL Ethics & Pub. Pol'y*, 33, 151.

